

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
Донбаський державний педагогічний університет»
Горлівський інститут іноземних мов

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Відбіркової комісії

Директор ІІМ

С. М. Беліцька
С. М. Беліцька

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

для вступників на денну форму навчання для здобуття третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю
032 Історія та археологія

Дніпро 2023

Обговорено та затверджено кафедрою вітчизняної та зарубіжної історії
(протокол № 9 від 07.06.2023).

Укладачі програми:

Докашенко Г.П. – доктор історичних наук, професор

Концур В.В. – кандидат історичних наук, доцент.

Схвалено Науково-методичною радою Горлівського інституту
іноземних мов

Протокол № 8 від «20» червня 2023 р.

Голова

Т.М. Марченко

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до правил прийому особи, які вступають до аспірантури, складають вступний іспит зі спеціальності (в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з відповідної спеціальності);

Фахове вступне випробування передбачає перевірку та оцінку сформованості у вступників розуміння історії як єдиного, багатопланового, об'єктивного процесу, і як результату діяльності людей і соціальних груп в конкретних суспільно-історичних умовах, культури мислення, світоглядних засад в галузі історичних та гуманітарних наук, базових основ майбутнього професійної діяльності.

На фаховому вступному спиті вступники повинні продемонструвати достатньо повне **знання** теоретичних аспектів:

- сутності основних проблем історії та сучасного буття народу України;
- основних законів та етапів розвитку людської спільноти часів первісного суспільства, стародавнього світу, середньовіччя, нового і новітнього часу;
- витоків української нації та її місця у загальнолюдських процесах;
- етнологічних аспектів всесвітньої історії;
- основних соціально-економічних, суспільно-політичних й культурних процесів історичного розвитку людської цивілізації;
- процесів зародження та розвитку державності, зокрема української;
- діяльності історичних осіб і політичних партій.

Окремим питанням у білеті позначено захист дослідницької пропозиції.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Київська Русь як європейська ранньофеодальна держава, її місце та роль у світовій історії. Найбільша і наймогутніша держава Європи раннього середньовіччя. «Щит» на шляху кочівників у країни Південно-Східної та Західної Європи. Політичний, культурний, економічний, духовний центр ранньофеодальної Європи. Приклади інших ранньофеодальних держав.

2. Причини, теорії походження українського козацтва. Заснування першої Запорізької Січі, її устрій. Економічні, суспільні, національно-стратегічні, політичні причини виникнення козацтва. Запорізька Січ – воєнно-політична організація республіканського типу. Керівні органи, посади. Рівне право усіх козаків на участь у виборах. Історичні аналоги українського козацтва.

3. Причини, характер, рушійні сили, типологія, хронологічні етапи Української Національно-визвольної революції середини XVII ст. Економічні, суспільні, національно-релігійні, політичні, зовнішньополітичні

причини. Розвиток подій в контексті буржуазно-демократичних революцій Європи. Проблема типологізації вказаних подій та визначення хронологічних меж. Сучасна українська історіографія про події середини XVII ст.

4. Характеристика політичної історії доби «Руїни». Економічні зміни у землеволодінні, соціальні зміни в суспільстві, їх вплив на політичний розвиток. Процеси покозачення. Православ'я – державна релігія. Внутрішня боротьба козацької старшини за влади у добу «Руїни великої». Вторгнення в Україну іноземних держав, втрата територіальної цілісності.

5. Інкorporаційна політика царизму. Ліквідація полково-сотенного устрою Слобожанщини і Гетьманщини (друга половина XVIII ст.). Інкorporацій на політика царату в період Північної війни. Перша Малоросійська колегія. Правління гетьманського уряду. К.Розумовський. Ліквідація гетьманської влади, полково-сотенного устрою Слобожанщини.

6. Особливості капіталізації економіки українських земель (друга половина XIX ст.). Україна – колонія європейського типу: промислово-розвинена територія, позбавлена капіталу та потенційних прибутків. Особливості промислового перевороту. Промислове будівництво, будівництво залізниць. Спеціалізація регіонів. Розвиток торгівлі, транспорту. Роль іноземного інвестування. Особливості капіталізації економіки західноукраїнських земель. Масова трудова еміграція. Зародження кооперативного руху.

7. Політизація національно-визвольного руху на початку XX ст. Україна в революції 1905-1907 рр. Загальне та особливе в національно-визвольному русі Наддніпрянщини та західноукраїнських земель. Формування політичних партій Західної України. Формування політичних партій Наддніпрянщини. Земсько-ліберальна опозиція. Передумови революції. Революційний рух в Україні весною і влітку 1905 р. Виникнення рад робітничих депутатів і створення профспілок. Піднесення українського національного руху та поступки царизму українству.

8. Порівняльний аналіз розбудови підвалин української державності у добу Центральної Ради гетьманату П. Скоропадського й Директорії. Утворення Української Центральної Ради, керівництво, партійний склад і політична програма. М. Грушевський. Проголошення автономії України. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки (УНР). Досягнення і невдачі Центральної Ради у внутрішній і зовнішній політиці. IV Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності УНР. Українська Держава. Гетьманський переворот 29 квітня 1918 р. Директорія УНР. Утворення Директорії. Відновлення УНР. Політичний курс Директорії. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). «Злука» УНР і ЗУНР. Підсумки визвольних змагань.

9. Радянська модернізація України. Сталінська індустріалізація України. Перехід до форсованої індустріалізації. Директивно-планове господарювання. Кооперування і колективізація. Перехід до прискореної колективізації. «Ліквідація куркульства як класу». Голодомор 1932-1933 рр. Громадсько-політичне, духовне й культурне життя. Глибокі соціальні деформації. Конституція УРСР 1937 р.

10. Геополітична ситуація на західноукраїнських землях міжвоєнного періоду. Правовий статус Східної Галичини. Становище українських північно-західних земель. Утворення УВО та її діяльність. «Пацифікація». Політичні партії в Західній Україні. Поглинання українських земель Румунією. Політика румунського уряду щодо українців. Входження Закарпаття до складу Чехословаччини. Проголошення незалежності Карпатської України. А. Волошин.

11. Українські землі в роки Світових війн. Значення Першої світової війни для українських земель. Окупація України військами Німеччини та її союзників. Нацистський окупаційний режим в Україні 1941-1944 рр. Розчленування України. План «Ост». Нацистський «новий порядок». Рух антинацистського опору в Україні. Внесок України в перемогу над фашизмом.

12. Половинчастий характер внутрішньополітичних, соціально-економічних і культурних перетворень у добу «відлиги». Початок десталінізації в Україні. Спроби лібералізації суспільно-політичного життя в Україні. XX з'їзд КПРС і Україна. Стан економіки України наприкінці 50-х – у першій половині 60-х років. Культура й духовне життя в Україні за часів хрущовської «відлиги». Зародження українського правозахисного руху та громадянського опору.

13. Загострення ідеологічної кризи та кризи партійно-атестаційного керівництва. Посилення дисидентського руху (1965-1985 рр.). Політико-ідеологічна криза системи. Порушення прав людини в СРСР. Неосталінізм. Діяльність П. Шелеста в Україні. В. Щербинський. Конституція УРСР 1978 р. Відносини керівництва України з союзним центром. Наростання кризових явищ у культурі. Русифікаторський наступ тоталітарної держави на духовність українського народу. Опозиційний рух. Причини активізації опозиційного руху.

14. Україна в період перебудови (1985 - серпень 1991 рр.). Суспільно-політичне життя України у 80-ті роки. Зміни у вищому партійно-державному керівництві після смерті Л. Брежнєва. М. Горбачов. Спроби оздоровлення суспільно-політичного життя у період проголошеної М.

Горбачовим «перебудови». Невдача спроб реформування СРСР. Політика керівництва України в період «перебудови». Нові громадські об'єднання та рухи. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Політична конфронтація восени 1990 р. Спроба атестаційного перевороту в Москві і Україна. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Заборона діяльності Компартії України 26 серпня 1991 р. Результати референдуму 1 грудня 1991 р. Історичне значення відновлення незалежності України.

15. Розгортання державотворчих процесів в незалежній Україні. Розгортання державотворчих процесів. Становлення владних структур. Законодавча, виконавча і судова влада незалежної України. Воєнна доктрина України. Перегрупування партійно-політичних сил і партійне життя. Символіка України. Анексія Криму. Події 2014 - 2020 рр. на сході країни. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну. Російсько-українська війна як цивілізаційне зіткнення.

16. Сучасна історіографія вітчизняної історії: напрямки, досягнення, проблеми. Українська історична наука: організаційна структура і міжнародні контакти. Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука. «Націоналізація» історії. Загальний образ минулого України: підходи сучасної української історіографії Сучасні історіографічні дослідження в Україні.

16. Поняття «Давній Схід». Загальне і особливе в розвитку давньосхідних народів. Поняття «історія Давнього Сходу», його географічні і хронологічні межі. Загальна характеристика географічного середовища, визначення найбільш характерних регіонів. Народи та мовні сім'ї Давнього Сходу. Давньосхідні суспільства, специфіка їх внутрішньої структури, відмінність від античних суспільств.

17. Історія античності – історія зародження основ європейської цивілізації. Географічні та хронологічні межі, періодизація давньогрецької історії. Вплив природних умов, характеристика населення. Полісна організація суспільства. Головні центри та основні досягнення культурного розвитку. Римська історія і загальноісторичний процес. Географічні і хронологічні межі, періодизація римської історії. Досягнення народів давнього Риму: успіхи в розвитку господарства, створення різних форм соціальних відносин та політичної організації, культурні досягнення. Історична оцінка рабовласництва.

18. Виникнення християнства та його роль в античному та середньовічному суспільстві Умови виникнення християнства, джерела та

сутність християнського вчення. Проблема особистості Ісуса Христа в сучасній літературі. Генеза християнської церкви. Розповсюдження християнства в римському суспільстві, зміна соціального складу християнських общин. Християнство, римське суспільство і держава: взаємозв'язки та взаємовпливи. Еволюція християнства та його зближення з імператорською владою.

Становлення доктрини папства, його діяльність на різних етапах середньовіччя. Теорія «двох мечів» як ідеологічне підґрунтя імперської церкви. Роль хрестових походів, виникнення та розвиток монастирів. Держава і Реформація. Церква в історії України: християнство (православ'я, греко-католицька церква, римо-католицька), іслам та ін.

19. Роль етнічного фактору в історії. Етнічна історія як один з аспектів загально історичного процесу. Етнічні процеси на українських землях: етапи, уроки, наслідки Етнічні спільноти та їх роль в історії. Історія окремого етносу, як складова частина загальноісторичного процесу. Характеристика етнічних процесів. Особливості етнічних процесів на українських землях.

20. Економічні, соціальні, політичні процеси нового часу. Поняття «первісне накопичення капіталу». Формування передумов промислового перевороту. Формування нових верств населення – пролетаріату та буржуазії. Перші соціальні рухи. Співвідношення революцій та реформ. Виникнення та розвиток нових ідейно-політичних течій – лібералізму, марксизму, анархізму та ін. Формування європейських націй.

21. Версальсько-Вашингтонська система післявоєнного розвитку світу. Підсумки

Першої світової війни. Паризька конференція та її наслідки. Система договорів держав – переможниць с переможеними. Спроби створення нової системи міжнародних стосунків. Перегляд Версальських домовленостей. Суперечливість Версальсько-Вашингтонської системи. Роль Ліги Націй.

22. Моделі соціально-економічного розвитку міжвоєнного періоду. Періодизація міжвоєнного періоду. Поняття «велика депресія». Пошук шляхів виходу з кризи й формування різних моделей. Основні риси ліберально-реформістської, соціал-реформістської і тоталітарної моделі, приклади їх застосування.

23. Геополітичні зміни у повоєнному світі. Поляризація суспільно-політичних систем. Поняття «холодна війна», причини, сутність, етапи. Формування світової системи соціалізму. НАТО і Організація Варшавського Договору, Спільний ринок і Рада Економічної Взаємодопомоги. Крах колоніальної системи. Інтернаціоналізація економічного та культурного життя. Спроби зняття напруженості – розрядка в міжнародних відносинах. «Нове політичне мислення». Ліквідація біполярного світу.

24. Модернізація державно-політичних систем країн Заходу другої половини ХХ ст. Еволюція партійно-політичної системи західних держав. Загострення національно-етнічних проблем в розвинених країнах. Рух національних меншин, сепаратизм. Поновлювальні процеси в християнській церкві. Крах колоніальної системи. Нові концепції суспільного розвитку. Інтернаціоналізація господарського життя. Транснаціональні корпорації. Формування трьох центрів світового капіталізму. Співробітництво та конкуренція капіталістичних країн. Поглиблення економічної та політичної інтеграції.

25. Основні тенденції світового розвитку на початку ХХІ століття. Ліквідація біполярного світу. Глобалізація економічного та суспільно-політичного життя. Глобалісти і антиглобалісти. Інформатизація життя суспільства та окремого індивіда. Зростання екологічних проблем. Роль церкви в сучасному світі. Поняття про гібридні загрози. Спроби рф перегляду світоустрою.

26. Цивілізаційні засади світової історії. Ознаки (критерії) цивілізації та стадії внутрішнього розвитку цивілізації за А. Тойнбі. Основні типи Викликів та рушійні сили внутрішнього розвитку цивілізації за А. Тойнбі. Типологія цивілізацій: основні алгоритми. Поняття про статичний тип цивілізації. Поняття про циклічний тип цивілізації. Поняття прогресивного типу цивілізації. Західна цивілізація: етап и еволюції. Східна цивілізація: сучасний стан.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ВСТУПНИКА

100 балів – вступник в повному обсязі опанував програмний матеріал, має глибокі та міцні знання, самостійно використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності, толерантно ставиться до протилежних точок зору, виявляє розбіжності в позиціях, критично оцінює історичну інформацію, здатний, відповідно до вікових особливостей, презентувати власну оцінку історичних явищ, проявляє високу мовну культуру.

95 балів – вступник володіє глибокими і міцними знаннями, вільно висловлює власні судження та їх аргументує, аналізує історичну інформацію, співвідносить історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії, самостійно оцінює події та діяльність людей в історичному процесі з позицій загальнолюдських цінностей, виявляючи особисту позицію щодо них, визначає більшість історичних джерел, може назвати основні історіографічні школи, проявляє високу мовну культуру, оціночні судження щодо історичних цінностей, виявляє здатність на історичному матеріалі визначити проблеми сучасної вітчизняної історії та перспективи її розвитку.

90 балів – вступник володіє набутими знаннями та використовує їх для розв’язання навчальної проблеми, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, характеризує історичні явища і процеси, встановлює синхронність подій вітчизняної та всесвітньої історії, визначає переважну більшість історичних джерел, може назвати основні історіографічні школи, проявляє високу мовну культуру, оціночні судження щодо історичних цінностей.

85 балів – вступник у достатній мірі оперує навчальним матеріалом, порівнює, пояснює, аналізує, узагальнює і критично оцінює історичні факти та діяльність осіб, самостійно виправляє допущені помилки, сам добирає аргументи на підтвердження власної точки зору, визначає більше половини історичних джерел, може назвати більшість історіографічних робіт.

80 балів – вступник володіє навчальним матеріалом, дає загалом правильне визначення історичних понять, аналізує історичні факти, характеризує причинно-наслідкові зв’язки між історичними явищами у межах теми, узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, визначає половину історичних джерел, може назвати п’ять-шість історіографічних робіт.

75 балів – вступник в цілому послідовно і логічно відтворює навчальний матеріал, виявляє розуміння історичної термінології, дає загальну характеристику події (причини, наслідки, значення), відокремлює окремі ознаки явищ і процесів, встановлює послідовність і тривалість історичних подій, визначає не менше половини історичних джерел, може назвати до п’яти історіографічних робіт.

70 балів – вступник в цілому відтворює фактичний матеріал теми, може дати стисло характеристику історичній постаті, встановити послідовність подій на основі знання їх дат, загалом правильно вживає історичні терміни, виявляє знання і розуміння основних закономірностей історичного процесу, визначає три - чотири історичних джерела, може назвати дві-три історіографічні роботи.

65 балів – вступник може відтворити основний зміст навчальної теми, визначити окремі ознаки історичних понять та процесів, з допомогою викладача аналізує історичні факти, порівнює та робить висновки, виправляє допущені помилки, визначає два-три історичних джерела, може назвати одну-дві історіографічні роботи.

60 балів – вступник може репродуктивно відтворити частину навчального матеріалу, дати визначення історичних термінів, поданих у тексті підручника або викладачем, назвати основні дати, здатен визначити один-два історичних джерела, історіографічний аналіз відсутній.

59-35 балів – вступник має загальне уявлення про хронологію подій, вибирає правильний варіант відповіді із запропонованих, не вміє пояснювати історичні факти та діяльність людей, може двома – трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать, дати визначення історичному поняттю, не вміє порівнювати історичні факти та діяльність осіб,

володіє матеріалом на рівні окремих історичних фрагментів, відповідь складається із окремих частин.

34 - 0 – балів – вступник не володіє вивченим обсягом історичного матеріалу, може назвати одну-дві історичні події, історичні постаті чи історико-географічні об'єкти.

Шкала оцінювання:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90-100	Відмінно	A
82-89	Добре	B
75-81	Добре	C
67-74	Задовільно	D
60-66	Задовільно	E

ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Горлівський інститут іноземних мов
2023-2024 навчальний рік

Вступне фахове випробування зі спеціальності
032 «Історія та археологія»
БІЛЕТ № 1

1. Радянська модернізація України: уроки та наслідки.
2. Геополітичні зміни у повоєнному світі. Поляризація суспільно-політичних систем.
3. Захист дослідницької пропозиції.

Затверджено на засіданні кафедри вітчизняної та зарубіжної історії

Протокол № 1 від «__» _____ 2023 р.

Голова комісії - Марченко Т.М.

Члени комісії _____ П.І.Б.

_____ П.І.Б.

Рекомендовані джерела та література

I. Джерела

1. Історія України. Документи і матеріали. / За ред. В. Короля. К., 2002.
2. Хрестоматія з історії України к. XVIII – поч. XX ст. / Упоряд.: Крупенко О.В., Потапенко М.В. Ніжин, 2019.
3. Хрестоматія з історії України для студентів вузів. К., 1993.
4. Україна в XX столітті (1900-2000): 36. Документів і матеріал /Упоряд.: А. Слюсаренко, В. Гусев, В. Король та ін. К., 2000.
5. Конституційні Акти України. К., 1998.

II. Підручники та посібники

1. Балух В.О. Історія античної цивілізації в 2-х т. Чернівці, 2007, 2008.
2. Бойко О.Д. Історія України. К., 2018.
3. Бойко О.Д. Новітня історія України 2014–2019. К., 2020.
4. В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «Секретно». Харків, 2022.
5. Калакура Я.С. Українська історіографія. Курс лекцій. К., 2004.
6. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. К., 2002.
7. Крижановська О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків: курс лекцій. К., 2004.
8. Орлова Т.С. Сучасна політична історія світу. К., 2013.
9. Остафійчук В.Ф. Історія України. Сучасне бачення. Видання 4-те. К., 2008.
10. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Видання 2-е. К., 2018.
11. Рубель В.А. Нова історія країн Азії та Африки. К., 2007.
12. Сокирська В.В. Нова історія країн Європи та Америки в 2-х ч. Умань, 2010, 2011.
13. Ямпольська Л.М. Новітня історія країн Азії та Африки. Харків, 2017.